

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

VÁRADI KÁROLY

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Rovatvezetők: BENEDEK SAMU, HEGEDŰS ISTVÁN, PARÁDI KÁLMÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ívnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik Ovár. Bástyautca 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagúta, 7. sz. a.) küldendők.

Tanító-egyesületeink teendője a népis- kolai muzeumok érdekében.

A társadalom minden rétegében napról-napra jobban kezdik belátni, hogy a népiskola nem pusztán az alsóbb néposztály elemi ismereteinek krlesönintézete, hanem az összes hazai művelődés alapvetője is egyszersmind; s az itt nyert irány és szellem határozottan döntő befolyással van a jövő nemzedék socialis törekvéseire, közmívelődési niveaujára. Méltó lelkesedéssel lépheti át tehát minden tanító iskolája küszöbét, mert eljött az idő, melyben hivatása fontosságát nem igen kell bizonyítgatni, s melyben nem csupán kiváló lelki nagyságok ismerik el állása magasztosságát, de az egész művelt világ támogatására számíthat. Meg kell azonban vallanunk, hogy az általános érdeklődés egyszersmind szigorú ellenőre is népiskoláink működésének, s a selejtes vagy gyarló képzettségű és az állása méltóságáról megfélemező tanító immár sokkal inkább retteghet a közvélemény könyörtelen ítélőszéke előtt, mint saját főhatósága sujtó végzéseitől. Imé, a mint országos közfigyelem tárgyává tétetett népiskoláink szervezete és belső tevékenysége: mintegy ösztönözve érezzük mi — tanítók — magunkat, újabb és tökéletesebb módszerek, taneszközök feltalálásával foglalkozni, hallgatógúl, sőt nyíltan is bevallva, hogy a múlt idők gyakorlatával nem vivhatjuk ki magasztos céljainkat, s az ifjú nemzedék értelmi színvonalát kellő mértékben nem emelhetjük. Ez önbírálat és külső ujjmutatások sarkalják egyesületeinket egyes gyakorlati kérdések fejtegetésére; ennek kell tulajdonítá-

nunk kormányunk törekvését is, mely szerint a népiskola az értelmi és erölcsi képzés mellett hivatva volna zászlójára tűzni, a munkabíró, munkaképes, tevékeny honpolgárok kiképzését is.

Sokan, éppen sorainkból, képtelennek ítélik magukat annyiféle feladat teljesítésére, s előre kijelentik, hogy az ő gyenge válluk így meg amúgy fog leroskadni a tömérdek teendő súlya alatt. De mások, a mint közelebbről tanulmányozni kezdik az új kérdés egyes ágait, higgadt megfontolás után belátják, be kell látniök, hogy ha nem csinálunk is minden népiskolából egy-egy külön ipartanodát: a háziipar érdekében megindult mozgalom sikeresítését mégis előmozdíthatjuk velök, a mennyiben furás-faragás nélkül is terjeszteni lehet általuk a munka erkölcsi képző erejét, mert erre a nyelvtantól a szépirásig minden tárgy szolgáltathat alkalmat.

Volt már alkalmam több ízben más helyen felémíteni, hogy társadalmunk annyi gyászos tragoediája, sok dicső család megsemmisülése, azon időszak mulasztásaira vihető vissza, mikor a népiskola kiválóan lett volna hivatva arra, hogy izmosítsa a zsenge gyermeki lélekben a munka szeretetét. De ha ezt annak idején elmulasztották elődeink, annál több teendő vár most reánk. Mert — hiába — mi még nagyon is ázsiai nép vagyunk e tekintetben; s a kényelmes urhatnamság hamar erőt vesz a felsőbb osztály majmolására oly igen hajló iparos és földművelő népelemnél is.

Bármilyen túlhalmozott is tehát a tanítói hivatal, mellőzhetetlen kötelességül kell tekintenünk a munkaszeretet ápolását. És ezt részemről nem egye-

dül a háziiparnak ide illő ágaival kívánom eszközölni, hanem a többi tárgyak révén felmerülhet munkáltatással összekötve. Az írás, rajzolás, házi és iskolai feladatok kidolgozása: megannyi alkalom a munkaszeretet kifejtésére; de ezeknél megállani nem volna elég, mert társadalmi felfogásunk szerint a munka fogalmába mindezek nem tartoznak. Ott van azonban a nyílt természet myriádni vonzó tárgyival. Jóravaló tanító a gyermekek természetes vonzódását apró elbeszélésekkel, az olvasmányok szemléleti kezelése által, odáig fokozhatja, hogy tanítványai egy-egy növényt, rovar, puhányt maguk is örömmel elhoznak. Az ilyenekre vonatkozó kérdések megfejtésétől függ aztán, hogy nemes felbuzdulásuk tüze el ne hamvadjon s továbbra is megtartsák előbbi gyakorlatukat.

Olvasmányok alapján már az alsóbb osztályokban tárgyalni kellvén ismertebb állatainkat s ipari növényeink néhányát, nem követeltek tehát lehetlenséget, mikor azt mondom: hogy a virágok s növényi szervek lenyomatásában, kiszárításában adjon a tanító már itt ujjmutatást, szoktassa a tanítványait az effélék gondos eltartására. Az V. VI. osztály növendékeinél meg éppen elengedhetetlen téendő volna mindez. E munka éreztetné velök a siker édes örömét, s a lassú haladás, vesződés gyötrelmei kiirtanak apránként lelkükből a szenvedélyesség, türelmetlenség és önbizalom hiánya káros gyómaid.

Ennyi erkölcsi haszon magában is megérdemli az említett eljárás gyakorlatba léptetését; de hogy sikerrel tehesük azt, s hogy a tanító előtt képző minták álljanak mindig: előbb mi is törekedjünk az iskola környékéről egyet-mást begyűjteni. Nem a mennyiség határoz itt; hanem a kiállítás, praeparálás instructiv volta. Később nem is kell a tanítónak fáradni, mert minden szorgalmas gyermekben egy-egy lelkes assistense képződik. Ily úton nem sokára egészen ingyen becses anyagok jutnak szertárunkba, s tanításunk sikerét a szemléletiség alkalmazása fokozni fogja.

Mint hogy azonban az iskolai oktatás szemléleti tárgyival nem lehet csupán a közvetlen szomszédságunkban eső vidékre szorítkozni: nem volna háládatlan munka, ha az egyesületek maguk karolnák fel s terjesztenék gyakorlati úton a népiskolai gyűjtemények eszméjét.

A kormány nem adhat mindent, ha még tiz-

szer akkora volna is a népiskolák dotatiója; míg itt, a mi körünkben, egy-egy megye területén, kinek-kinek módjában állana valami újjal, a többiek által kevésbé ismert vagy nehezebben gyűjthető tárgygyal közreműködni. Az egylet székhelyén aztán nem nehéz néhány ügybuzgó egyén közreműködésével kisebb kézi gyűjteményeket alakítani azokból, s minden gyűlésen ki is állítani közülök a sikerültebbeket. Dobozok, szekrények kisebb értékben szükségeltetvén ide, ezek akár közkieltségen, akár a tanodák átalányából kitelnének.

Szakemberek előtt az ilyen egyesületi működés játékonyságát, jelentőségét hangsúlyoznom felesleges. Érti és érzi annak szükségét minden törekvő tanító. Próbálja meg akárki is: képes-e a maga erején, még olyan gazdag vidéken is, minden instructiv tárgyat beszerezni. Az egyik egészen sík földön lakik, hol a tavaszi flóra legismertebb alakjait sem találja, s az erdei cserjék egy pár vézna képviselője teng csak. A másik sziklás völgyesorosban bőven találja ugyan mindezt, de a nyári fészkesvirágúakkal s gabonafélékkel nem láthatja el magát. Hát bányatermékeket hányadik kaphat? Pedig azok említése nélkül egy árva nap sem telhetik el.

De nem csak a nyersanyag különböző eléjveteli körülménye teszi szükségessé az egyesületek eb-beli közreműködését. A tanítók egyéni képességei is csak ily úton pótolnák egymást. Ma már sokan értenek a töméshez, esontváz-készítéshez, de kevés idejök, alkalmuk van tán rovarok, növények gyűjtésére. Ezt azonban a második, harmadik falu tanítója szokta tenni. Minő áldás volna itt egy közvetítő, a ki nem bizná az egyének véletlen összetalálkozására a kölcsönös cserét, hanem maga adna irányt, sőt tevékenyen közreműködnék az ismerősök nélkül álló, ujoncz tanító érdekében is.

Magyarország tanító-egyesületei sok üdvös eszmét hoztak már forgalomba, sok érdemet szereztek a tanítói önképzés körül. El merem azonban mondani, hogy feladatuk magaslatára igazában csak a gyakorlati tanítás nehézségeinek illetően elhárítása által jutnának. Az elméleti fejtegetések becsét, közhasznú voltát e sorok írója is mindig méltányolja; de valamint a népiskola nem oldja meg feladatát, ha kizárólag szellemi képzője akar lenni tanítványainak s mellözi a test edzését, munkára fejtését: úgy tanító-egyesületeink ügyrendjében is összhangzásba kell

hoznunk a doctrinair értekezéseket a mindennapi tanítás technicájával. Ide tartoznak, az igaz, a min-tatanítások is, minőket idáig is szeltében tartottak, de még szorosabban ide illenek egyes új phisicai eszközökkel tett kísérletek, vegytani mutatványok s a természetrajzi gyűjteményekben elengedhetetlenül bevonandó tárgyak megbeszélése, sőt a mondottak alakban esz közlendő illustrálása. Hány tanítónak állt módjában, még az újabb nemzedékből is, teljes tájékozottságot nyerni a közélet leggyakoribb természeti jelenségeinek kísérleti értelmezése, vagy tápszereink s a levegő alkatrészeinek vegybon-tásánál alkalmazható legegyszerűbb műfogások felől. Éppen ez irányban igényeljük tehát leginkább az önképzést s ily ismeretekkel tehetünk népünknek is hasznos szolgálatot. Biztosíthatok mindenkit, hogy, ha a légkör jelenségeiről képes kísérleti előadást tartani, falujának felnőttjei is szívesen belátogatnak iskolájába, s ezzel, a mellett, hogy a korcsmajárás gyérül, a maga moralis becsét s tekintélyét is akár-milyen velős, eszmegazdag értekezésnél jobban megalapítja. Az ilyen kísérletek pedig nem tétéleznek fel külön vegytani laboratoriumot s értékes ritka eszközök tárházát. Csak legyen tájékozott és leleményes a tanító: találni fog olcsóbb eszközökkel is mutatni valót eleget. Ha aztán tapasztalatát köri vagy egyesületi gyűlésen bemutaja: okulást, ösztönt nyújt kartársainak is, s az ily népszerű mutatványok nemsokára közkeletűek lesznek. Hogy ily módon a káros babonák, tévfogalmak kiírtása legbiztosabban eszközölhető s a közegészségügy megóvására is leggyakorlatiasabban folyhatunk be: magától értetik.

Ime: hova jutottam elmékedéseim lánczolatán; pedig hová lehetne még azt fejteni! Lám, mennyi haszon keletkezik az egyesületek tevékenységéből; ámbár én csak a gyermekek gyakorlatias érzékét, munka- és rendszeretét hangsúlyoztam első sorban. Soraimat is azzal kívánom zárni, hogy vegyék lel-kükre kartársaim ezt az eszmét, mert ők a társadalom alapvetői; s ha kezük alól serénykedni, munkálkodni szerető fiak lépnek ki: hazánk szellemi és anyagi productivitása megsokszorozódik.

Téglás Gábor.

Az iskolai takarékpénztárak Belgiumban és Franciaországban.

Az „Independance belge“ egyik száma ez ügyben a következő cikket hozta.

A brüsseli közigazgatás kevéssel ez előtt részletes jelentést adott közre arról, hogy miként állott az iskolai takarékpénztárak ügye a főváros elemi iskoláiban, az 1876-ik év decembere utolsó napján. E jelentésből az ügynek habár lassú, de folytonos emelkedése constatálható, legalább a meggazdálkodott összeget illetőleg.

Ellenben a betevők számáról ezt nem lehet állítani; mert az nem gyarapszik a beírt növendékek arányában.

Az 1873. évben a növendékek átlagos száma 7700 volt; ebből 4216 fiú, 3484 leány; a kikhez hozzászámítva a felserdültek iskoláiba járó mindkét nemű 2214 növendéket, összesen volt 9914 növendék. Közülök 6732 növendéknek volt takarékpénztári könyvecskéje; 856 megkezdette a takarítást, de nem volt még meg a kellő összegök (1 franc), hogy könyvet kaphassanak; 2326 nem gyűjtött.

A betételek egész összege volt az 1873. év végével 127,423 franc 71 centim; ezen idő óta a helyzet nem sokat változott.

Az 1876. évben az iskolák népessége volt 10,761; ezek közül 6702 birt takarékpénztári könyvvel, 874 csak megkezdette a megtakarítást; 3185 nem takarékoskodott. A betételek összege az 1876. év utolsó napján 149,389 fr. 3 c. volt. A betevők száma ezen kimutatásból láthatólag négy év alatt keveset változott; csak a betételek összege gyarapodott mintegy 22 ezer frankkal.

Ez valójában nagyon lassú haladás s arra mutat, hogy az illetők nagyon is félénken használják fel azt a bölcs tanácsot, melyet a városi közoktatási előadó egyik közelebbi jelentésében ajánlott, midőn azt mondotta: „Ha a takarékosági szellemet növendékeink között terjesztjük, ez által leghatásosabban munkálunk jólétökre és az erkölességben való gyarapodásokra.“

Gand várossában, a községi iskolában, az óvodákban és a felserdültek iskoláiban együtt. 17,839 növendék volt, a kiknek betétei összege 155,487 frank; míg a mozgalom megkezdésekor (1866-ban) ez összeg csak 3104 frankot tett. Mily nagy emelkedés 10 év alatt!

Teljesség okáért meg kell még említenünk, hogy a haladás barátainak nemes kezdeményezése és az iskolai pénztárak szerencsés befolyása mellett Gandban sok munkás-társulat alakul és szervezkedik naponta, melyeknek céljuk a tagok állapotának javítása és a melyeknek e célra a takarékpénztár a leghathatósabb eszközük.

Ezen társulatok egyikének, mely 1868-ban alakult, az utóbbi december 31. napján 1027 tagja volt;

a kik közül 459 fiatalabb 18 évesnél; a tagok összes számából pedig 861 birt takarékpénztári könyvvél. Ennek mintájára még tíz társulat alakult, melyek mindnyáján szépen gyarapodnak. A tagok csaknem mindnyáján takarékoskodnak, tanulnak, hétfőn estvéként életmódjukhoz mért tudományos oktatásban részesülnek.

Ezekből láthatólag Gandban a jólrendezett közoktatás megkezdette hozni gyümölcsét. A mint a gyermek felserdül, s aztán férfivá lesz, folytonosan megmarad nála a tudás, tanulás és takarékosság vágya. Így kell nevelni új nemzedékeket, ha a pauperismus csapásait le akarjuk győzni s ha társadalmunk fogyatkozásain felforgatások nélkül szándékszunk javítani!

Fájdalom, őszintén szólva, Gand és Brussel példáját nem követik általánosan! Belgiumban nagyon sok község, — még a jelentékenyebbek közül is igen sok — nem méltányolja eléggé az iskolai takarékpénztárak befolyását. Maga a kormány sem sokat tesz arra, hogy ez ügy óhajtott lendületet nyerjen mindenütt, különösen pedig az iparos központokban.

Ellenben Franciaországban, a tanító-testületek és gondoskodótársulatok kezdeményezése nyomán, ez eszmét a falusi községek s az ő iskoláik, még a legelmaradottabb megyékben is, melegen fogadták. Alig három éve, hogy ez intézményt bevették s már 4000 iskolába van meghonosítva, melyekben 260,000 növendéknek van takarékpénztári könyvecskéje.

Igazság okáért meg kell említenünk, hogy Páris egyik kerületében már 1849-ben volt egy iskolai takarékpénztár; de ez inkább csak segélyező egyesület volt, melyet több emberbarát a végett szervezett, hogy élelemmel és ruházattal lássák el azokat a szegény gyermekeket, a kik a 2. kerületben szorgalmasan és jó eredménnyel látogatták az iskolákat.

Megjegyzésre méltó körülmény, hogy a hol az új intézmény életbe lépett, a rendes takarékpénztároknál az új bétévők száma szemmel láthatólag gyarapodik. A gyermekek példája, azoknak oktatásai könnyen ragadják magokkal s terelik jobb útra a szülőket, a kik eddig inkább tudatlanságból s közönbösségből, mintsem költsékezési hajlamból, igen is gyakran meggondolatlanul s tehát ok nélkül költötték el minden keresményüket. Sőt igazolt tény, hogy az iskolai takarékpénztárak életbe lépése előtt, sok helységben a lakosok általában nem tudták, hogy a közigazgatás, a postai állomások közegei útján, a legkissebb összegeket is béveszi, azokra kamatot ad s a bétévőknek bétételeiket, mihelyt kívánják, azonnal visszaadja.

Az iskolai takarékpénztárak e tekintetben nagy szolgálatot tesznek a francia iparos osztálynak. A kis iskolás gyermekek büszkék takarékpénztári könyvecskéjükre, tevékeny ügynökei a közönséges takarékpénztáraknak, melyek napról-napra több-több pártolót, bétévőt szereznek.

Bordeauxban például, mely városban az új intézmény leghamarább honosodott meg, a rendes takarékpénztárba bétévők száma 1873-tól 1875-ig 33,780-ról 41,820-ra s a bététt összeg 12 milliőről 15 millióra emelkedett.

Nantesban hasonló ok hasonló eredményt idézett elé. Itt a takarékpénztári könyvek száma 1873-ban 13,400 volt, mire két év alatt 18,000 lett, s a bététtel 4 milliőről 6 millióra emelkedett.

Az 1870. évi háború csapásai Franciaországban a takarékpénztári bétételekben jelentékeny csökkenést idéztek elé, a mely az 1874. év végével 720 milliőről 535 millióra szállott; de az emelkedési mozgalom azóta már helyre pótolta az alkalom szerinti veszést.

A bétételek összege, mely 1876-ban 667 millió volt; 1877. január 1-jén 770 millióra emelkedett, s ma már bizonyosan van 800 millió. S el kell ismerni, hogy e gyors emelkedésben igen nagy része van az iskolai takarékpénztárak üdvös hatásának.

Jelenleg a legkissebb, legelhagyottabb falusi községben is kedvezően fogadják az új intézményt. Minden színezetű hirlapok foglalkoznak vele, pontosan jelzik haladását és jótékony hatását. Így lassan-lassan mindenki oda sodortatik, hogy takarékpénztári könyvet szerezzen s tizenöt nap alatt tett meggazdálkodásával gyarapítsa bétételeit.

Felhoznak például egy kis hegyes járást déli Franciaországban, hol 1876. végével 46 iskolai takarékpénztár volt szervezve, s 706 gyermek 1,518 frankot takarított meg. A megyék versenyezve buzgolkodnak ez ügyben:

A legjelesebb emberekig mindenki buzgó terjesztője ez új intézménynek, a melyről a tisztelt Waddington minister korában (közelebről az új kormány megalakultával újra tárczát kapott) úgy nyilatkozott, hogy kiválóan civilizáló intézmény s az a hivatása, hogy a gyermekekben — a jövő munkásaiban — a rendnek, gondosságnak szellemét kifejlessze.

Megjegyzendő, hogy a földműveléssel foglalkozó falúkból, hol az iskolai takarékpénztár ügye értelmes pártfogókra talált, mindenütt éppen oly hatásosnak mutatkozott ez intézmény, mint a legjelentékenyebb kereskedelmi és iparos városokban. A legtöbb megye bizottsága, a gazdasági egyesületek közgyűlései minden befolyásokat felhasználják, a munkás osztályokat újjá teremtetők ezen intézmény javára. Nagy kitüntetéssel jutalmazták azokat a községeket, tanítókat és növendékeket, a melyek és a kik a legsikeresebb buzgalmat tanúsítják ez ügyben.

„Igen nevezetes lépés lesz munkás századunk történelmében — mondja a franciaországi gondoskodó társulat igazgatósága a maga jelentésében — ha a munkás osztály regenerálását eszközöljük az által, hogy gyermekeiket az iskolában munkás, takarékos és józan étetre

szoktatjuk, s így arra neveljük, hogy tanuljanak meg szenvedélyeiken uralkodni, a helyett, hogy ezeknek rabjai legyenek. Ez lesz azon utolsó felszabadulásuk, a mely által valódi szabad emberekké, s igazán a magok uraivá lesznek!“

(Francziából)

Kovácsi Antal.

A Lehmann-féle Zoologia Atlas.

Ritkán vagyunk abban a helyzetben, hogy iskolánk számára egy-egy valóban hasznavehető taneszközt ajánlhassunk. Annál nagyobb örömmel tesszük ezt a fent megnevezett művel, a mely a philadelphiai világiállításon jutalmat nyert, s az összes német pædagogiai lapok által a felsőbb nép- és polgári iskolák természetrajzi tanczéljainak megfelelő, kitünő s a maga nemében páratlan taneszköznek ismertetett el. Az egész áll 48 fali táblából (egy-egy 85 ctm. hosszú s 56 ctm. széles) s ábrázolja az összes állatország typicus alakjait. Megjelenik 8 csoportban; egy-egy csoport 6 fali táblát tartalmaz, melynek ára előfizetés útján 5 frt, s e szerint az egész munka 40 frtba kerül. Előfizethetni rá az osztrák-magyar monarchia bármely könyvkereskedésében. (Az erdélyi részek iskolái legbiztosabban Stein J. vagy Demjén kolozsvári könyvárússok útján rendelhetik meg.) Az 1877. évi január hava óta mostanig megjelent 4 csoport; a még hátralevők szintén megjelennek e folyó év folytán négy havi időközök alatt. Bolti ára 50%-tel nagyobb lesz.

Tanulóságosak azon oktatástani elvek, melyek a szerzőt ezen költséges vállalat kivételében vezérelték. Kétségtelennek tartja, hogy maguk a természetes tárgyak a legjobb taneszközök. Azt is elismeri, hogy az iskolai hatóságok szépen goudoskodnak a természetrajz tanításáról, arravaló gyűjtemények megszerzése által. Ámde az ilyen gyűjtemények legtöbbszörre csonkák. A magasabb rangú s a külföldi állatok megszerzését lehetetlenné teszi a nagy ár, az alsóbb rangúak s kicsiny termetűek pedig éppen kicsinységük miatt nem alkalmasok a köztanításhoz. Ezek helyébe valók a képek.

Miután a szerző felhossa, hogy e hiány elenyésztetése végett, vagy éppen a gyűjtemények pótlásául, tömördek képes gyűjtemény látott már napvilágot, felveti egyszersmind saját véleményét, mely szerint azok közül egyetlenben egyet sem tarthat olyannak, mely a fennebb jelzett hiányt tökéletesen pótolná. Egy része a használatban lévő képes tábláknak szerfölött kicsiny s azért nem alkalmas osztálytanításhoz; más részük meg annyira hiányos és hamis kiállítású, hogy a gyermekek ferde képzeletet szereznek az állatokról.

A mi Lehmann fali tábláit más hasonnemű kiadványok fölé emeli s mindenek felett ajánlatossá teszi, azt a következő pontokban foglalhatjuk össze.

1. Az egyes képek akkorák, hogy egy rendes nagyságú tanteremben minden tanuló a helyéről is jól láthatja a rajtuk levő állatokat s az ő egyes részeit meg is különböztetheti egymástól.

2. Egy táblán, a nagyobbakból, csak egy állat van

ábrázolva, az alsóbb rangú kisebb termetűekből 2—3, hogy a tanulók figyelme a lehetőségig azon egyre vagy legfőlebb néhányra irányítva, összpontosuljon.

3. Az állati képek színnyomatai Leutemann H. jeles állatfestő élő állatokról vett aquarell-festései után készültek s megfelelnek mind az állatélettan, mind az aesthetika követeléseinek.

4. Az állatok ábrázolt állása, helyzete vagy eslekvése mindenkor jellemző; a külföldieknél a háttérben vázolt tájkép az állat hazáját ismerteti. P. o. az óriási kigyó a brasíliai őserdővel, a krokodilus a Nilus vidékének egy részével, a borjúfóka törpe eszkimókkal s vadászó eszközeikkel, a gém tavi növényzettel van ábrázolva. Ezen illusztrációk nem hogy szórakoztatnák a tanulókat, sőt ellenkezőleg emelik az egységes benyomást, mi mellett az állat egyéni sajátságai annál világosabban tűnnek ki. Minden vonás természetű, a tervszerű keresettségnek nyoma sincsen.

E zoologiai Atlast követi majd, a szerző ígérete szerint, az állatok bonczana 10—12 táblán, a melynek ábrázolásánál különös tekintettel lesz arra, hogy a különböző állatosztályok egyféle szerveit csoportosan állítsa össze, az összehasonlító tanítás megkönnyítése céljából.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a fennebb nevezett szerző a most ismertetett Atlas megindítása előtt adott ki egy kisebb állatkép-gyűjteményt is ily czímen: „12 állatkép a szemléleti oktatáshoz a népiskolákban, Leutemann aquarell-festései után kiadta Lehmann.“ E gyűjtemény éppen olyan alakú s olyan diszes, mint a zoologiai Atlas. A kiszemelt állatfajok ezek: 1. macska, 2. nyúl, 3. ló, 4. tehén, 5. keczke, 6. holló a fészkével, 7. tyúk és kakas, 8. lúd, 9. béka és kigyó, 10. csuka és ponty, 11. cserebogár és egy lepke (az átalakulással), 12. pók és rák.

Igazolnunk kell még a szerzőnek azon felfogását, mely szerint ő ezen, az elemi képzésfoknak megfelelő, valamint a nagyobb szabású zoologiai Atlasban is a gerinczelen állatok nagy seregeiből csak egy pár jelleg alakot vett fel. Tudni való, hogy a honi gerinczelenek mindenütt igen könnyen gyűjthetők, sőt a tanulókat ösztönözni kell az okszerű gyűjtésre s őket abban vezetni. De különben is az ilyen gyűjteményeket olcsón szerezheti meg az iskola, ha olyan körülmények közt volna, hogy kirándulásokat nem tehetne tanítványaival, vagy ha a gyűjtött anyag meghatározhatása végett egy mintagyűjteményre szorulna. A munka terve oda irányult, hogy ábráiról el lehessen tanítani mindazt, mi az egyének s egyes osztályok folytatólagos összehasonlításának alapul szolgál, vagy a mit különben a természetes tárgy kicsinysége miatt egy egész osztálylyal egyszerre felfogadni nem lehet. Ez által a szerző nemcsak az oktatástani követelményeinek tett eleget, hanem olcsóbban is adhatta ki mind a két rendbeli munkáját, a mi által szélesebb körben való elterjedését tette lehetővé.

Záradékkül ide igtatjuk a „Zeitung für das höhere Unterrichtswesen“ czimű szaklap következő sorait: „A gyermek ezeken nemcsak az összes állatország jel-

leges típusait látja s ismeri meg kellő nagyságban s élethű alakításban, hanem az a genialis felfogás s művészi kivitel, mely minden képen tükröződik, idején nyomja az ő lelkületébe a szépség alakjait. Izlését észrevétlenül fejleszti, phantasiáját kellemesen érinti és táplálja. Azért melegen ajánljuk a nép- s a felsőbb iskoláknak ezen Atlas használatát, melynek ára, művészi becséhez képest, igen csekély." Egyes képei, az iskolán innen, a gyermekek játszó szobáiba valók. Mily pompásan ékesítené különösen a fiúk játszó helyiségét az oroszán, a kutya, a teve, a szarvas stb. Valóban megérdemli, hogy ne csak az iskolák, hanem a módosabb családok is szerezzék meg s vegyék hasznát.

Parádi Kálmán.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

Az új népiskolai tanterv.

I.

Tantestületünk nevelés-oktatásügyi szakbizottsága a folyó egyesületi évre megalakulván, vitatárgyul legelőbb is a vallás- és közoktatásügyi minister ur ő nagyméltóságának 1877. aug. 26-án 21,678 sz. a. kelt rendeletére kiadott új népiskolai tantervet tüzte ki. E tárgyban a bizottság már több ülést tartott, a melyek megállapodásait, az illető jegyző úr szives közlése alapján, a következőkben közölhetjük.

Üdvözlőnk kell e tervet, mely népiskoláink jelen körülményeihez viszonyítva még mindig igen ideális magaslaton van ugyan tartva, de azért az eddigiekkel egybevetve nagyon sokban mutat haladást. Már a bevezetésből örvedetesen vettük tudomásul, hogy a magyar nyelvből a tananyag mennyisége valamivel kevessebbre vétetett, s a száraz nyelvtani szabályok betanítása határozottan rosztalatik. Továbbá, hogy a természet-tudományok és a földrajz tanításában a kézikönyvek használatát lehetőleg kizárni vagy legalább korlátozni törekszük.

Részleteiben azonban ez új tanterv is sok helyt téves és hiányos; pedig egy oly tervezettől, mely a néptanítók ezrei működésének zsinormértékeül kell, hogy szolgáljon, méltán várhatunk szabatoságot,

E hiányok kimutatása által szolgálatot vélünk tenni t. pályatársainknak; azért közöljük a következőket, tantestületünk nevelés-oktatásügyi szakbizottságának a vitaestélyek alkalmával hozott határozatai alapján.

1. A hit- és erkölcs tanítására nézve — jelen körülmények között — el kell fogadnunk a min. tantervben előadottakat.

2. A beszéd- és értelemgyakorlatoknak az I. osztályban követendő tanmenetéről ezeket olvashatjuk a tervben: „Megismerteti velök a tanító az iskolában levő tárgyakat helyök-, részeik-, alakjok-, anyagok- és hasznuknál fogva.“ Ez nem correct, mert vagy elő kellett volna mindazon szempontokat sorolnia, me-

lyek az iskolai stb. tárgyak vizsgálásánál figyelembe jöhetnek, már pedig ilyen szempont van körülbelül 30, vagy pedig, ha a talán felesleges részletezést kerülni akarta, csak ennyit kell vala mondania, hogy különböző szempontokból vizsgálja a tárgyakat; nem pedig csak a fennidéztek 5 szempontot megnevezni.

Folytatólag így szól a tervezet: „Igy szerzett ismereteiket velök folyó beszédben adhatja elő.“ Itt a „folyó beszéd“ kifejezés nem helyes, mert azt, hogy egy tárgyról a különböző szempontok szerint tanultakat egy 6—7 éves gyermek folyólag előadni tudja, nem kívánhatni.

Érthetetlen és egy előbbi tétellel ellentmondó a tervezet következő pontja: „A gyermek pedig észrevétlenül tanulja meg körülötte eső tárgyak mineműségeit, rendeltetéseit és ez érzékeltetés által gyakorolja magát anyanyelvében.“ Érthetetlen ebben az, hogy ha egy gyermek észrevétlenül tanulja meg például a tábla hasznát: ez által hogyan gyakorolja magát anyanyelvében; ellentmond pedig ez észrevétlenül tanulás az előbbeni pontban idézett megismertetés, öntudatos gondolkodásra vezetés stb.-nek.

Azt mondja továbbá az e tárgyra adott útasítás, hogy „az emtékezetnek más oldalról gyakorlására verseket tanítson be a tanító“; de eddig csak az értelem gyakorlására czélzott, s így e tétel szintén nem helyes.

Hiánya általán a beszéd- és értelemgyakorlat tervének, hogy a míg némely helyt annyira részletez, hogy még módszertani útasításokkal is szolgál, addig máshelyt nagy általánosságban marad, — szóval, nem tud folyton következetesen haladni s ugyanazon magaslaton megállani.

Midőn a II-ik oszt. tananyagánál elősorolja a tanterv, hogy ezen osztályban a beszéd- és értelemgyakorlatokból mely tantárgyak alapfogalmait vezethetni le, s midőn a földrajzot ilyen tantárgy gyanánt tünteti fel, nem említi, hogy a lakóhely ismertetésekor, a földrajzi előfogalmakkal kapcsolatban, vagy a lakóhely nevezetességei megismertése közben könnyű, történeti ismeretek is nyujthatók, az illető helység történetéből vett érdekesebb és érthetőbb képek alakjában.

Végre általános hiánya e tantárgy tervezetének, hogy nem adja a tanító értésére, miszerint a beszéd- és értelemgyakorlatok anyaga kétféle t. i. leíró és elbeszélő; s így természetesen azt sem, hogy e tantárgy tanításának érdekesebbé tételére e kétnemű anyagot lehetőleg vegyíteni kell. Pedig tagadhatatlan, hogy nagyban neveli az érdeklődést, hogy ha, például egy állat leírása után, elbeszélést is alkalmaz a tanító oly mese alakjában, melyben, a már megismertetett állat cselekvőleg szerepel.

3. Az írás-olvasás tantervéről im ez bizottságunk véleménye. Az I. osztálynak e tárgyról szóló tantervében helyesen van megkivánva az, hogy az

írás-olvasásnál igénybe vett szervek: szem, száj, fül, kéz már előzetesen is gyakoroltassanak; de e tekintetben az útasítás csak a beszéd- és értelem-gyakorlatokra által, noha kevéssel alább tüzetes vezérkönyvet is ajánl. Mivel azonban a különben sok gonddal készített Gönczi-féle vezérkönyv a rajzolási és hallási gyakorlatokra nem terjed ki, sőt, úgy látszik, azok bevégeztét föltételezi; továbbá, mivel a Nagy László-féle „Beszéd- értelemgyakorlatok vezérkönyve“ e részt hiányosan adja elő: óhajtottuk volna, hogy az éppen e célra készült s e tekintetben páratlan munka, a Gyertyánffy-féle „Előgyakorlatok az irvaolvasás tanításához“ szintén ajánlottott volna.

Ennek, vagy legalább a benne foglalt útasításoknak ismerete nélkül, nehezen vezetend sikerre az új tanterv következő útasítása: „Mihelyt átvezette a tanító a gyermekeket a beszéd- és értelemgyakorlatokba foglalt rajzolási és a hallás után tanított hangoztatási

elemeken, azonnal hozzáfog a legegyszerűbb betű írásához.“ Ezért óhajtjuk, hogy az irva olvasást megelőző kézgyakorlatok és az ugynevezett hallva olvastatás, mindjárt az iskolai év elején, a besz.- és ért. gyakorlatoktól függetlenül s illetőleg azokkal párhuzamosan kezeltessenek; mert csak így kezdhetnek biztosan a tanulók úgy írásához, valamint olvasáshoz. Az I-ső osztály irva-olvasási tantervébe felveendő lett volna még azon figyelmeztető útasítás is, hogy az írott betűalakokból származtassék lehetőleg a nyomtatott alak; továbbá, hogy az előírott szókat nyomtatott betűkkel utánrajzolni, s a nyomtatásban megismerteket írott alakban reproducálni, szintén gyakoroltassa a tanító. Ez különben is, főleg ha az iskola több osztályú, alkalmas anyag a magánfoglalkozásra.

(Folytatjuk.)

T Á R C S A

Rousseau „Emil“-jéből.

III.

„Az ember nagyon erős, ha mivoltával meg van elégedve, de szerfölött gyenge, ha emberi minősége fölé akar emelkedni.“ (II. 61 lap.)

Nyugodt, csendes élet, kinek ne volna vágyai között?... Megelégedés, boldogság azok, mik után itt a földön annyi millió ember öntudatosan töri magát. Az ősvilág félvad lakói, ha ijjal kezökben az őserdő rengetegeit bebarangolják: nem azért teszik-e, hogy magok számára elégedettséget szerezzenek? Bizonyára igen! És a mivelt Europa gyermeke, midőn életét s vagyonát veti a mérlegbe, nem öntudatosan teszi-e ezt azért, hogy ezáltal maga s övéi számára megteremtse a boldogságot?... És mégis hány ezerre megy szerencsétlenek száma, kik nap-nap után többről-többré lépve, határt nem ismernek, s belé rohannak a végveszedelembe?

A sors adta körülményeket ki ne iparkodnék megváltoztatni? Hiszen még akkor is törekedünk erre, ha azon körülmények nem lesujtók. Hátha éppen szigorúak!? Pedig: „az ember akkor erős, ha mivoltával meg van elégedve.“

Azonban az emberi lélek nem igen bír önmaga által felemelkedni a tökély azon fokáig, melyet Rousseau követel.

Pedig tagadhatatlan tény, hogy bizonyos fokú tökéletesség kell oda, hogy az ember vágyait, reményeit és kilátásait feltudja áldozni azért, hogy nyugodt és erős lehessen. Talán nincs ember, kinek meg ne volna

azon gyengesége, hogy önmagát fejülmúlni igyekezzék. Egyik az anyagi, másik a szellemi téren kísérti meg szerencsétlenségét. A csalódás azonban itt is, ott is keserű; mert a lelket semmi nem csüggeszti úgy el, mint az eredménytelen munka. Hanem azért hány példa van erre ma is az életben, éppen úgy, mint volt hajdan?! De kell, hogy minél kevesebb legyen jövőjében! Társadalmunknak nem szerencse-próbálgató, s ezért könnyen csalódó s hamar elcsüggedő; hanem mindent megfontolni tudó, gondolkodó s fontolgatva előre haladó emberekre van szüksége. Olyanokra, a kik eme latin mondásnak: „festina lente“ eleget tesznek. Igen, mert a kik így haladnak életük útján, ritkán szoktak olyas valamibe avatkozni, mit végre vinni nem tudnak.

A lángeszű bölcsész tudta ezt, s kijelenté, hogy az élet viharában erősen, szilárdul megállani csak az képes, kinek kebelét nem rongálják oktalan vágyak; ki fel tudja fogni, be tudja tölteni azon álláspontnak követelményeit, melyben van.

Ezen állításból kifolyólag nyíltan mutat ő arra, hogy a gyermeki lelket miként kell a nevelőknek vezetniök, hogy idővel oda jusson, hol rendeltetését felfogni s betölteni tudja! . . .

És nézzetek szét a XIX. század tudós fiain: hányat találtok ilyet? . . . Nem oly törékeny-e az ember ma is, mint az üveg? . . . Küzd éveken át, nyomorog, végre zöld ágra jut; s ha a szerencse szele véletlenül leüti álláspontjáról: vajmi ritka, a ki eltudja viselni a csapást! . . . Nem tud megelégedni mivoltával, és a gyenge lélek — megtörik! . . . Ime mily szépen körvo-nalozva a nevelő munkássági köre!

Valóban, ha megfontoljuk, a nevelői pálya az,

mely az emberek léte és nem léte felett határoz. A nevelők azok, kik nemzetek létezését semmisíthetik meg, vagy nyújthatják ki ezred évekre.

A gyermek, mint magával jóltehetetlen kerül a kezök alá. Az ő feladatuk erős tölgyet, vagy hajlékony nádat formálni belőle; az ő feladatuk, hogy vihart kiállani képes erős nemzedék, vagy a vessző-suhintásra porba omló semmi nép álljon elő!

Itt egyszersmind nyilván kimondhatjuk, hogy a magány nevelés felett nagy előnnyel bír a köziskoláztatás; mert csak itt lehet a gyermek szellemét valóban erőssé nevelni.*) A tanuló társak nagy hatással vannak a gyermeki lélek fejlődésére. Tőlük tanulja meg a szegény sorsú gyermek minden lelki erejét arra fordítani, hogy megelégedjék nyomorult sorsával; tőlük és tanítójától tanulja meg a köziskolában, hogy nem a ruha, nem a véletlenül jött gazdagság; hanem a lélek fenséges tisztasága teszi nagygyá az embert. Viszont: itt lehet rá vezetni a gögös uri sarjat arra, hogy a világi jók nem érnek semmit, ha a lélek a műveltség követelményeinek nem hódol.

Mindezekből a következő erkölcsi tanulság vonható ki a nevelőkre nézve is: Az iskola feladata a növendékből olyan egyént képezni, ki minden körülmények között feltalálja magát, s megtudja állani a helyét még akkor is, ha a véletlen az ő viszonyaiban olyan változásokat idéz is elő, melyek emberi számítás szerint várhatók sem valának. A melyik nevelés a végeélt el nem érte, — az eltévesztetett!

Gajmossi Iván.

(Folytatjuk.)

VEGYESEK.

— A brassómezei néptanítók egyesülete a múlt 1877-ik év nov. 1-ső és 2-ik napjain rendes, decz. 7-én pedig rendkívüli közgyűlést tartott. Az erről beküldött jegyzőkönyvből örömmel közöljük a szép hivatású egyesület következő tényeit. Az „Eötvös-alap“ ügyét a közgyűlés melegen felkarolván, az alap gyarapítására öt tagú gyűjtőbizottságot küldött ki a kebeléből. Meghatározták, hogy az egyl. könyvtárra, a melyre a magas kormánytól hasztalanul kértek segélyt, saját közpénztárukból adnak 50 forintot. Örömmel vették tudomásul, hogy néhai Fejér István, volt türkösi jegyző, végrendeletében az egyesületnek hagyta a maga könyvtárát. Elfogadták a négyfalusi kör azon indítványát, hogy a brassómezei iskolák közvizsgálatainak megfigyelésére s az ezeken szerzendő tapasztalatokról szóló jelentéstétel végett minden kör küldjön ki annak idejében a saját kebeléből egy-egy bizottságot. Pártolták, s a kellő lépések megtétele végett a választmányhoz tették át, az erdő-vidéki tanító-testület azon indítvá-

*) Ezt vallja ma — kevés kivétellel — az egész művelt világ; hanem azért — a történelmi hűség megőrzéséért — mégis köteleességünknek tartjuk megjegyezni, hogy Rousseau határozottan a magán nevelés, sőt a lehető legizoláltabb magán nevelés bajnoka volt.

Szerk.

nyát, a mely szerint a magy. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium felkérendő, hogy a háziipar cikkei előállításához szükséges ismeretek s fogások elsajátíthatására rendeztessen póttanfolyamot. Csekély módosítással elfogadták azon, Orbán Ferencz készítette alapszabály tervezetét is, a mely szerint az egyesület e szabályzat megerősítése után hivatalos jellegű tanító-testületté alakuland. Örömmel írjuk ide még, hogy sikerült felolvasásokat tartottak: a) Derzsi Jenő „Milyen legyen a mintatanítás?“; b) Kovács Mihály „A háziipar tanítása a népiskolában“ s c) Török Sándor „A szemléleti képek használata kapcsolatban a beszéd- és értelemgyakorlatokkal“ czimek alatt. Utóbbi köztetszéssel fogadott könyvismertetést is olvasott fel Madzsar Jándsnak a népisk. használatára írott „Nyelvtani vezér- és gyakorlókönyv“-ről. Szóval: a 3 napig tartó közgyűlés — leszámítva a tisztújítás kérdése tárgyalása közben nyilvánult pártoskodásforma meghasonlást — valóban jól sikerült; a minnek mi éppen úgy örülünk, mint annak, hogy a mindössze is csak félreértésből származhatott meghasonlás a gyűlés végén szépen elsimult. Bizony: nincs is annak helye ott s éppen magyar tanítók között!

— Ugyancsak a brassóm. néptanítók egyesülete titkára, Józsa Mihály ügybuzgó pályatársunk, kolozsmezei tanító-testületünknek a múlt 1876-ik évi ápril 22-ki tüzvészsel elhamvasztott könyvtára újból alapítása céljából gyűjtést rendezett, egyesületük fennőbb ismertetett közgyűlésén, a melynek eredményét 16 frtban már be is küldötte. Ehez járultak: Böhm Jenke 1 frt., Szemerjai Róza 1 frt., Sigmund Gizella 1 frt., Cinner Janka 40 kr., Téglás István 1 frt., Derzsi Jenő 40 kr., Török Sándor 50 kr., Biró Sándor 10 kr., Deák Sándor 10 kr., Kelemen Károly 10 kr., Bede Dániel 1 frt., Orbán Ferencz 1 frt., Kupcsay János 1 frt., Szemerjai Károly 1 frt., Tóth Károly 20 kr., Balázs Ferencz 10 kr., Kovács Mihály 10 kr., Kiss Árpád 20 kr., Biró Vincze 14 kr., Csethe Bálint 10 kr., Petke Károly 10 kr., Szabó Gergely 10 kr., Bukovinszki Mihály 10 kr., Nagy Gyula 10 kr., Vass Pál 15 kr., Székely Antal 10 kr., Szász József 20 kr., Schiöpu János 10 kr., Szeheni János 10 kr., Fazakas János 5 kr., Kövér Lázár 10 kr., Gáspár Géza 20 kr., Kelemen György 4 kr., Bakó András 10 kr., Pál Károly 20 kr., Gocsmán János 10 kr., Kis Lajos 10 kr., Rózenberg Salamon 50 kr., Kilin György 50 kr., Borosnyai Póli 50 kr., Kassics Ella 50 kr., Csia István 50 kr., Györbiró Dániel 20 kr., Kocsóni József 30 kr. és maga a t. gyűjtő Józsa Mihály (a postaköltség fedezésén kívül) 62 krral. Fogadják a t. adakozók szíves adományukért, s a t. gyűjtő úr egyszersmind szíves fáradozásáért is, tanító-testületünk központi választmányának hálás köszönetét!

— Hibaigazítás. Lapunk múlt számában, a 10-ik oldal 7-ik sorában, a „Csevegés“ című cikkben, „létező“ helyett „tetsző“ olvasandó.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

G. S. urnak, B.-Hunyadon, s A. M. urnak Csurgón: Egy kevés türelmet kérünk, míg korábbi kötelezettségeink mellett itt is eleget tehetünk. Csitári K. urnak: köszönjük. Faluvégi A. urnak Árkos: Elküldöttük.